

## POVRATAK IZ RATA

Kada se Jonas Vide vratio kući iz rata, toliko se promenio da ga oni koji su ga dočekali u predvorju male železničke stanice gotovo nisu prepoznali. Nije bilo nikakvog razloga da se krije da je predstavljao izvesno razočaranje, i to što su pozdravni pokliči bili za nijansu sa malo manje oduševljenja nego što je bilo stvarno raspoloženje, bilo je zbog toga što njegova pojava uopšte nije odgovarala toj slici ratnog heroja koju su zamišljali; nije izgledao kako je trebalo... Jonas Vide je bio uskih ramena, i imao je blage, skoro žen-skaste crte lica.

Jonas Vide je usklike prihvatio tiho, i spuštenu pogleda. Čim je parohijski sveštenik počeo svoj govor dobrodošlice, počeo je da gleda negde u stranu. Ali niko od prisutnih nije uspeo da mu uhvati pogled.

Kasnije, kada je došlo vreme za komentare o dočeku i domaćem heroju, svi su se složili da je pop održao dobar govor, i da ne bi bilo s raskida da je Vide uzvratilo makar nekom rečju, ili da je na neki drugi način pokazao zahvalnost na tako toplom prijemu. Ali on nije rekao ni jednu reč, i što je bilo još gore: nije pokazao ni najmanjim znakom da je bio dirnut njihovim naporima da naprave ceremoniju, čak ni onda kada je sveštenik protumačio ponos žitelja malog mesta slikovitom sinegdohom da su odgajili sina koji je iz dana u dan, tokom više krvavih godina stavljao život na kocku u borbi za slobodu i pravdu.

Ceremonija dočeka se završila tako što su opevali himnu. Jonas Vide, međutim, nije pevao; samo je stajao i zurio u polje, i neki su već tada sebi u bradu primetili da čak ni leđa nije uspravio u tim trenucima ponosa.

Ali osim što glavni lik cele parade nije u potpunosti odgovarao očekivanjima, sve je teklo prema programu. Spremne ruke su Videov prtljag hitro unele u kamionet bakalina Svensena, Vide je seo do vozača, najstarijeg Svensenovog sina, koji je praćen glasnim povcima oduševljenja i svim varijacijama uraa, upalio motor i odvezao se.

Bilo je samo dva-tri kilometra od stanice do Videovog doma, i za Georga Svensena je vožnja bila razočaranje. Nekoliko puta je pokušavao da započne razgovor, ali iako Vide nije bio ni neljubazan, a kamoli da se postavio neprijateljski, odgovori su ipak bili kratki, i bili su, po mišljenju vozača, krajnje nezadovoljavajući.

"Lepo je biti opet kod kuće?"

"Da."

"Sve si doživeo, svuda proš'o, svašta vid'o, a?; mogu samo da zamislim."

"Prilično, da, ali valjda se događalo stvari i kod kuće?"

"Ma ni šalili se nismo s time, jok."

Kuća se pojavi na vidiku.

"Često si leteo preko Nemačke?"

"Povremeno."

I već su se otuđili jedan od drugog u neugodnoj tišini, a George je štaviše vozio sporije nego što je bilo potrebno samo da bi imao priliku da prozbori koju reč sa čuvenim zemljakom. Nije međutim bilo više razumnog povoda da postavi još koje pitanje. Ali kada je prtljag izneo iz kamioneta, dobio je na poklon kutiju engleskih cigareta koje je uzeo, iako ga je to uverilo da je sve oko novopridošlog heroja previše šašavo.

Vrata se otvoriše. U crno odevena žena koju nije poznao pružila mu je mršavu, koščatu šaku i poželela dobrodošlicu kući.

"Kako je majka?"

"Prilično dobro. Danas leži u dnevnoj sobi."

On prođe pored mršave žene i uđe u mračan hodnik. Za trenutak se nećkao, a onda je otvorio vrata koja vode u dnevnu sobu. Sreo je majčin pogled u jednom potezu, a onda je požurio do divana na kojem je ležala.

"Konačno!"

"Majko!"

"Dečko moj!"

On kleknu pored divana i položi čelo na njene suhe, tople ruke.

Prošla je nedelja ili dve, a interes za Jonasa Videu je splasnuo. Ljudi su se navikli da ga gledaju svaki dan, i navikli su se i na njegovu ćutljivost. Međutim, interes se vratio, i to sa dotada neviđenom snagom. Jer se iznenada dogodila promena kod ćutljivog, uvek ozbiljnog ratnog pilota. Počeo je da pije, i to tako energično, da je izazvalo uobičajenu pažnju. U pojedinim krugovima su se pored toga i zabrinuli, jer nije li pre manje od mesec dana Vide bio obasut pohvalama i cvećem kao najbolji sin celoga gradića?

Olakšavajuća okolnost kod opijanja Jonasa Videu bila je ta, da nije pio sam. Kada su ga viđali sa nekim, to je značilo da se još uvek mogao smatrati treznim, što je ipak značilo da se sa njim moglo razgovarati. Kada je bio potpuno pijan, naprotiv, odbijao je da mu se iko približi, na način da ga podržava ili na bilo koji način tetoši. Da nije zbog toga što su mu nešto uradili, možda?

Pošto je situacija postajala sve gora, i došlo je dotle da su i najrazumniji, oni koji su za početak pokušali da ga razumeju i opravdaju, oni koji su govorili o prirodnoj reakciji na petogodišnji ratni pakao koji kida nerve – došlo je dotle da su čak i oni izgubili strpljenje i vrteći glavom izjavili da je stvar prešla svaku meru.

Jednog dana Jonas Vide uđe u stanični restoran. Bilo je toplo letnje popodne, i vrata koja su vodila na peron su stajala otvorena. Ostalo je više od jednog sata do dolaska sledećeg voza, i restoran je bio prazan. Vide je naručio kafu. Bio je pijan, ali u tako blagom meri da je konobarica to jedva opazila. Nasmešila mu se, a on je uzvratio osmeh. Ohrabrena ovom ponešto neočekivanom reakcijom, odvažila se da pita kako mu je majka.

"Neće opet stati na noge", odgovori on.

"Ali joj je valjda dovoljno to što Vas opet vidi kod kuće."

On oćuta, ali to jamaćno nije bila odbojnost, jer je dobila skoro krunu bakšiša. I kada je kasnije ispraznio nešto sitniša u tacnu, ona se pravila kao da to nije primetila.

Prošlo je nekoliko minuta u tišini, a onda su se začuli glasovi sa perona, i trenutak kasnije na vratima su se mogla videti braća Borgen. Bili su veoma glasni, i samo pogled je

bio dovoljan da se konstatuje da su popili više od jedne čaše. Stariji je smesta spazio Vide, duboko se naklonio raširivši ruke i rekao:

"Dozvoljava li naš veliki heroj da uđemo?"

Jonas Vide nije odgovorio, samo je uvukao ramena i skrenuo pogled.

"Naš veliki heroj ne odgovara", reče Borgen i okrete se bratu. Zatim uđe u restoran, zastade oklevajući za tren pa nastavi prema stolu koji je bio najbliži Videovom. Brat ga je pratio.

Za trenutak je vladala tišina, a zatim Borgen reče:

"Hajde, Vide, sada možeš da nam ispričaš kako čovek postaje heroj."

"Da, možda će nam koristiti da znamo", pridruži se brat.

"Dobio si rat sasvim sam, je l' tako bilo?"

"Da, praktično govoreći."

"Mogu da zamislim. Smem li da kažem šta si ti? Ti si jedna bedna kukavica koju je pravo zadovoljstvo izlupati kao vreću."

Vide nije odgovorio, nije čak ni podigao pogled prema napasniku.

"Ali da se tučeš, naravno da se ne usuđuješ", nastavi Borgen, "za to si prevelika kukavica."

"Kažu...", odgovori Vide. On ustade, uze šoljicu kafe i ode do šanka i zamoli da mu je ponovo napune. Kada je, vraćajući se za sto, prošao pored braće Borgen, najstariji je ispružio nogu tako da se Vide sapleo i gotovo da je pao. Kafa se prelila i opekla Videu po ruci, a nekoliko kapi su ga isprskale po licu. Ali iznenadnim besnim pokretom je ispravio tanjirić i šoljicu i ostatak vruće crne tečnosti bacio na Borgena. U lice. Pogodio je i trenutak kasnije prostorijom se prolomio bolni krik.

Krik su čuli nadzornik železničke stanice i njegov pomoćnik; da se oni nisu pojavili tako brzo, razvoj događaja bi uzeo daleko ozbiljniji tok.

Vest o epizodi se brzo proširila, događaj su komentarisali skoro u svim kućama u mestu. Izveštaji su se veoma razlikovali zavisno od toga ko je prepričavao događaj, ali uprkos ublažavajućih okolnosti, uglavnom su se svi slagali da je Jonas Vide tog dana pokazao takvu brutalnost, da je to bilo krajnje zabrinjavajuće. I kada su Videa dve večeri kasnije našli teško pretučenog pored puta, oko pola kilometra od svoje kuće, krvavog u jendeku, i to je bili prilično zabrinjavajuće, ali drugo se nije ni moglo očekivati.

Pošto su Jonasa Videu tako temeljito istukli, u njemu se nešto promenilo, i oni koji su mu ranije zamerali ćutljivost, sada su mu zamerali suprotno. Vide je naime počeo da priča o sebi, i skoro da ni dan nije mogao da prođe a da njegove izjave, upadice i komentari nisu bili predmet jakih osuda. Šta je on mislio, ko je on u stvari, šta zamišlja taj čovek, i za koga je *njih* držao?

Naravno da su se pitali šta stoji iza svih tih provocirajućih zapažanja i zajedljivih komentara koje je Vide bacaio oko sebe kao da su konfete, ali nikako nisu uspjeli da nađu zadovoljavajući odgovor. Bakalin Svensen i mnogi koji su bili uz njega su bili skloni da osude Videu, tako što bi ga izopštili iz društva, bojkotovali ili čak naredili da se iseli, ali je opštinski tužilac – koji je u mesnoj upravi imao ipak malčice veću ulogu od toga da kiselu uzdiše – odbio i samu primisao s takvom snagom i odlučnošću, koja je u nesamoostalnom, ne previše pametnom ali prilično taštom bakalinu ostavila jak i neugodan osećaj da se dobro izglupirao.

U međuvremenu su jezici spremni za ogovaranje bez oklevanja prenosili od kuće do kuće i istinite i posoljene citate Videovih upadica. "Heroj kojeg je napravio komitet, sastavljen od glupih seljaka", glasio je jedan od citata, dok je drugi govorio da je izbijanje rata zapravo rujanje svakom obliku pravde. I ako je trebalo verovati dečaku sa imanja u Hovinu, onda je Vide u treznom stanju izrekao da je samo poznavao nekog pilota koji je poginuo časnom smrću, a to je bilo u stvari tako što je sebi prosvirao mozak.

Jedne tople noć u avgustu, umrla je staramajka Jonasa Videa. Ispustila je poslednji uzdah u sobičku, sama, sa suzama u očima. Poslednjih dana se osećala bolje nego inače, pa je smrt otud došla iznenađujuće.

Prvih dana posle smrti majke, Vide se nije pojavljivao jer je bio zauzet pripremama za pogreb. Izgledao je veoma loše, i bio je ćutljiviji nego ikad; samo reč ili dve bi rekao povodom poslova za tužan događaj. Kada je posetio parohijskog sveštenika da ugovori tačan sat za opelo, izgledao je kao da je na ivici nervnog sloma. I kasnije – kada je sve bilo gotovo – sveštenik je svima koji su hteli da slušaju pričao da je tek posle te posete shvatio da Vide nosi težak teret na duši; teret koji će ga pre ili kasnije slomiti.

Dan pre sahrane stiglo je dvoje-troje dalekih rođaka iz susedne opštine.

Uprkos jakom zapadnom vetru i oblačnom nebu skoro da nije bilo domaćinstva u gradicu koje nije otposlalo jednog ili više predstavnika na sahranu, i mala kapela je bila puna do poslednjeg kubnog centimetra.

Sveštenikov govor je imao sva obeležja rutine i nije predstavljao nikakvo iznenađenje. Podvukao je da je gospođa Vide bila neobično dobra i vredna osoba koja je u svakom pogledu uživala najveće poštovanje kod suseda i onih koji su je poznavali. Bio je to kratko rečeno pogrebni govor kao i većina drugih.

Zatim je otepevan psalam, a onda je oniži mršavi čovek otišao do kovčega i položio venac u ime rodbine iz susedne opštine. Još dok se nije ni vratio na mesto, Vide je ustao. Napravio je samo dva-tri koraka, a onda se okrenuo prema ucveljenom skupu. Lice mu je bilo bledo, a oči su mu sijale kao da ima groznicu. Svi su čekali, i oni koju su sedeli u prvim redovima videli su kako je Vide otvarao i zatvarao usta, a da mu sa usana nije uspela da siđe ni jedna reč. Samo je tako stajao, niko nije sa sigurnošću mogao da kaže koliko dugo, možda petnaest sekundi, možda više, samo je stajao i gledao ništa ne govoreći, dok na kraju nije počeo da ide ka izlazu – polagano i oborene glave.

Kada je kovčeg iznet iz kapele, Jonas Vide je stajao pored praznog groba i čekao. Stajao je sa nogama u smeđem pesku, i izgledao je kao da ne primećuje pojavu u crno odevenih ljudi koji su se okupljali oko njega. Jednu je ruku zabio u džep od pantalona, drugu je visila pravo. Glava mu je bila blago nagnuta napred, a usne čvrsto stisnute.

Sveštenik reče ono što je trebalo izgovoriti, i položiše kovčeg. Vide ni jednu crtu na licu nije pomerio, ni tada, ni tokom završnog psalma, ali je zatim podigao glavu i pogledao oko sebe pogledom punim takvog bespomoćnog očajanja da su se ljudi oko njega začudili.

Manje od pola sata kasnije, Jonas Vide je ušao u kancelariju opštinskog tužioca. Zamolio je za razgovor sa njim. Službenik je odgovorio da očekuje da se tužilac vrati svakog časa – i zamolio Videa da sedne i sačeka. On sede. Imao je isto odelo koje je nosio na sahrani. Izgledao je bolesno.

Prošlo je deset minuta, a onda službenik reče:

"Trebalo je već da bude ovde."

"Imam ja vremena", odgovori Vide.

Prošlo je još deset minuta. Vide nije pokazivao nikakve znake nestrpljenja; službenik je, naprotiv, očigledno sedeo kao na iglama i sa sve kraćim razmacima bacaio nestrpljive poglede kroz prozor.

"Mora da ga je nešto zadržalo", reče.

Konačno se tužilac pojavio. Vide ustade. Tužilac pozdravi.

"Želeo bih da porazgovaram sa Vama", reče Vide.

"Izvolite", odgovori tužilac, i pođe ispred njega u kancelariju u unutrašnjosti zgrade.

"Sedite, Vide."

"Došao bih već odavno, da nisam imao obaveza oko majke", počeo je Vide.

"Da, istina je, moram da Vam izrazim saučešće", reče tužilac.

"Hvala."

"Sada ste sasvim sami."

"Da. I to sve samo olakšava. Došao sam da dam izjavu. Da priznam nešto."

"Da?"

"Sigurno znate da sam bio u RAF-u za vreme rata. Pilotirao sam lovцем. Bio sam u in-vaziji na Francusku."

"Da, čuo sam to. Dali ste lep doprinos pobedi."

"Oborio sam devet aviona i ubio mnogo ljudi, ako je to ono što mislite. Pucao sam na nemačke civile mašinskom puškom."

"To je bilo u borbi."

"Da. Postupao sam po naređenju. To je bio način da se ubrza pobeda, jednako kao što je atomska bomba bačena na Hirošimu ubrzala kapitulaciju Japana. Tako kažu. Mislite li da je pilot koji je bacio tu bombu ponosan na svoje dostignuće?"

"Ne znam."

"Ne, zašto, to može da bude isto. On je samo jedan među hiljadama pilota. Samo je izvršio zadatak, i kada mu je učinak zadatka postao jasan, mogao je sebi da kaže: 'Da to nisam uradio ja, uradio bi neko drugi.' I mogao bi da kaže: 'Postupao sam po naređenju.'"

Tužilac nije rekao ništa. Sedeo je i gledao u Videu dok je ovaj neprestano pritiskao svoj nos kažiprstom.

"Nemojte da mislite da ga optužujem", nastavi Vide. "Ne optužujem ga ni najmanje, osim... ako je doista u stanju da obrazloži kako ga ne muči savest... razumete li šta mislim?"

"Nastavite."

"Ja sam bio dukčiji od ostalih. Za mene to što sam pucao i bacaio bombe po naređenju nije dovoljan razlog da se osećam oslobođen odgovornosti. Naprotiv: svaki put kada sam izvršavao zadatak koji je za ishod imao ubijene i osakaćene ljude, duboko u meni me je užasavala i razdirala upravo ta činjenica, da sam podliji od njih *upravo zato što sam ih ubijao po naređenju*. Razumete, nisam imao nikakav motiv, nisam imao čak ni nešto tako ljudsko kao što je mržnja prema neprijatelju; to bi me valjda spasilo. Bio sam

samo puko sredstvo, i ne može se valjda o čoveku ništa gore reći nego to, da je dopustio da ga upotrebe."

"I onda kada dopusti da ga upotrebe za ostvarenje opravdanog cilja?"

"I onda, da. Ali nemojte sada pomisliti da sam zamišljao da imam nekakav dobar razlog... relativno dobar razlog, možda, ali ne toliko dobar da bi bio dobar povod za ubijanje žena i dece – u ime višeg cilja. Smešno je u svemu tome da sam sve vreme bio savršeno svestan šta sam činio, da sam ubijao – bez motiva, iz slabosti – zato što sam primao naređenja da to činim."

Za trenutak je zastala bujica Videovih reči, kao da je nešto što je zaustio da kaže zadržao za sebe, a zatim je nastavio, malo tiše i oklevajući, kao da pažljivo traži prave reči:

"Ne kažem da su i svi drugi takođe ubice. Neko vreme sam tako zaista i mislio, i to me je tešilo! Ali ne, nisu svi ubice. Osim toga, to nije bila nikava uteha; sramota me je što sam tako uopšte mogao da pomislim... Oni nisu ni o čemu razmišljali, ni oko čega se nisu dvoumili, ali ja sam se gotovo od samog početka premišljao o svakom mom postupku. Da nisam toliko razmišljao, ne bih bio veći ubica od drugih."

Ponovo nastade pauza. Sunčev zrak se probio kroz pocepane oblake i pogodio je načelnika okruga u lice. Sedeo je malčice pognuto, kao da je bio utučen Videovim rečima.

"Ne mogu da vidim na šta ciljate", reče on, a zatim zastade i nabra čelo.

"Ima još", reče Vide.

"Da, rekli ste da želite da date zvaničnu izjavu."

"Želeo bih da mogu da objasnim kako sam postupao za vreme rata. Kao načelnik možda ste iskusili kako čovek koji je dugo živeo pod pritiskom loše savesti, kako taj čovek postaje sasvim nov čovek u trenutku kada prepozna svoju krivicu, kako srećno prihvata i najstrožu presudu zato što čak i najduža zatvorska kazna izgleda laka u odnosu na lošu savest. Ali ja nisam počinio neko delo koje bi dovelo do neke osude, naprotiv, moja dela su vredna hvale.

Ne znam kada mi je to prvi put prošlo kroz glavu, znam samo da sam pomisao odbacio kao ludu. Ali opet mi se pojavljivala, i kako je vreme odmicalo, postala je opsesija, nisam imao mira – gde god da sam bio i šta god da sam radio, pratila me je misao da postoje posledice, da se moraju izvući konsekvence iz svih mojih ubistava po naređenju, naime da ubijem po sopstvenoj volji, samoinicijativno."

Tužilac podiže pogled prema Videu. Pogledi im se susretoše. Nemo pitanje i odgovor su se ukrštali.

"Na kraju mi je postalo jasno da ludačka misao uopšte nije luda", nastavio je Vide. "I evo, tako sam i učinio. Nisam planirao, povod je jednostavno bio tu. Sada bez majke mi je lakše da to učinim. Možda nisam ni verovao da ću to moći da uradim, ali kada je došao ovaj povod, eto, učinio sam. Ubio sam starca i dečaka – samo zato da bih povratio izgubljeno samopoštovanje. Da, to je bilo upravo zato: da povratim samopoštovanje. Da li možete to da shvatite?"

Tužilac okrete glavu. Sedeo je i gledao kroz prozor i polako vrteo glavom. Zatim reče: "Starca i dečaka? Gde?"

"U Nemačkoj. Išli su sa ogrevom na teglećim kolima. Došao sam pravo iz vedra neba, sunce ih je zaslepilo, a dečak je rukom morao da se zakloni da bi me mogao videti."

"Ali zašto?"

"Da ponovo postanem čovek. Da svoju krivicu učinim toliko velikom da nema više nikakvog opravdanja. Nisam video drugi izlaz, razumete, nije bilo drugog izlaza do osude – i do pomirenja sa sobom."

"I od tada, šta se desilo?"

"Nisam našao nijednog sudiju. Priznao sam sve majoru, ali nije me pažljivo slušao. Rekao je da u ratu jedan život ili dva jedva da čine neku razliku. Ali rat je bio okončan, odgovorio sam mu, a on me je samo pogledao ne rekavši mi ništa."

"Da li je rat doista bio okončan?", upita tužilac.

"Da, završio se ujutro istog dana."

"I onda?"

"Major me je udaljio. Trebalo je da ga slušam, reče, da mu više ne dosađujem glupostima; ali nisam ga poslušao. Ponovo sam ga posetio. Rekao je da je stvar pod istragom. Četiri dana kasnije sam demobilisan."

Tužilac ustade i priđe prozoru. Dugo je stajao bez reči, a onda je rekao tiho ne osvrćući se:

"Verujete li u Boga?"

"Ne."

A posle nove pauze:

"Ako želite da se pomirite sa sobom, je li to zato što verujete da će zatvorska kazna ukloniti osećaj krivice?"

"Ne."

"Verujete li u pravdu?"

Vide nije odgovorio.

"Ili u dobro?"

Ne beše odgovora.

"Ja verujem u Boga", reče tužilac.

"Kojeg Boga?"

"Jedinog Boga. Jedinog čija presuda nešto znači."

"Razumem. Delio sam spavaonicu sa jednim koji je verovao u njega. Svaki put kada bi dobio naređenje za uzletanje, kleknuo bi pred malim raspećem i molio Boga da ga vodi svojom stazom, molio ga da mu vodi ruku kojom je trebalo da ispaljuje metke i pritiska dugmad za bacanje bombi. Da li je to isti taj Bog?"

"Da."

Između njih ponovo pade debeli sloj tišine. I ponovo je tužilac bio taj koji je prekinuo muk.

"Želim da Vam pomognem, ali Vaš problem ne može da se reši u sudnici."

Vide ustade. Tužilac se okrete prema njemu.

"To što Vama treba jeste oprostaj. Ali mrtvi su mrtvi, i tu postoji samo jedan posrednik."

"Ali pomoći ćete mi?"

"Da. Dođite kada god Vam odgovara, pa ću zapisati Vašu izjavu i službeno je zavesti, ako to želite. Morate da je potpišete."

"Hvala."

"I razmislite o onome što sam rekao. "

"Da."

"Bog Vas blagoslovio."

Vide je otišao uz nemi naklon, ne osvrćući se.

Videa su našli tri dana kasnije. Bio je mrtav najmanje četrdeset osam sati. Nije ostavio nikakvu oproštajnu poruku.

**Čel Askilsen** (Kjell Askildsen) je rođen 1929. godine. Vodeći norveški pripovedač. Debitovao 1953. zbirkom priča ***Od sada te pratim sve do kuće***. Inovator posleratne norveške pripovetke. Nije previše produktivan, ali se od samog početka odlikuje izoštranim i pervaženim stilom; preovlađujući motiv je pritisak palanačkog okruženja na po pravilu preosetljivog glavnog "junaka", kojem u najboljem slučaju preostaje unutrašnji egzil, ako već ne dođe do fatalnog ishoda. Taj motiv je prisutan i u romanu ***Okruženje*** iz 1969, kao i u ovoj priči, koja je – verovali ili ne – napisana pre više od dvadeset sedam godina. Interesuju ga složeni ljudski međuodnosi i uloga društva u neizbežnim nesporazumima. Razgovor između redova, borba za moć i pritajena erotika, postoje u skoro svim pričama, kao i u romanima. Izbor iz dela: ***Davidov brat***, roman, 1957, ***Kulise***, roman, 1966, ***Svakodnevica***, roman, 1976, ***Ništa za ništa***, priče, 1982, ***Jedna iznenadna oslobađajuća misao***, priče, 1987, ***Psi u Solunu***, priče, 1996. ***Sabrane pripovetke*** su mu objavljene 1999. Na srpskom su mu izašle dve zbirke priča.

